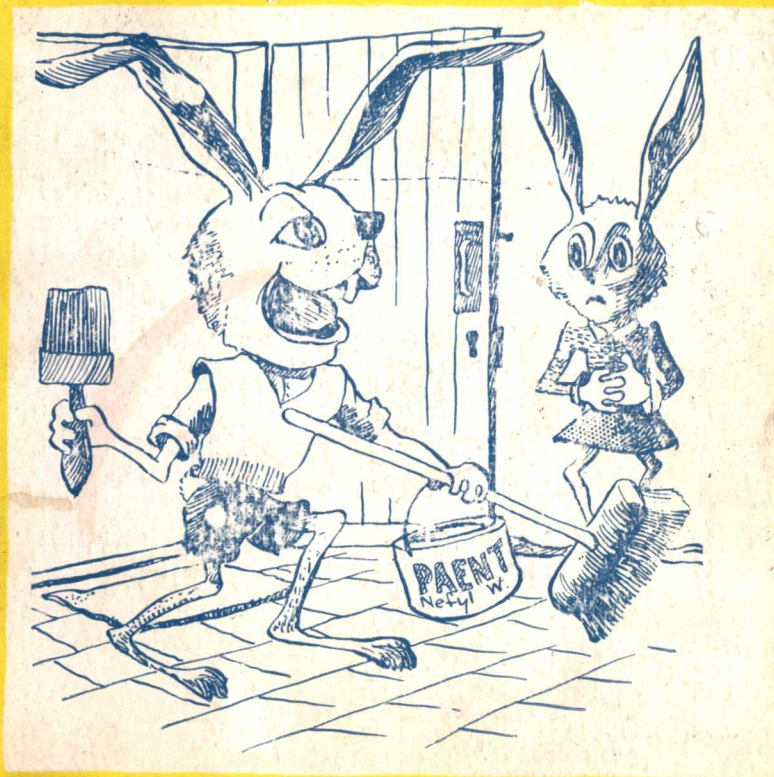

SIONYN a DEL

EIRWEN
LLEWELYN
JONES

Gwasg y March Gwyn

Penblwydd Hafus a Dyglan
Oddurth, Nain

£3-50

SIONYN a DEL

GAN

Eirwen Llywelyn Jones

Argraffiad Cyntaf 1962

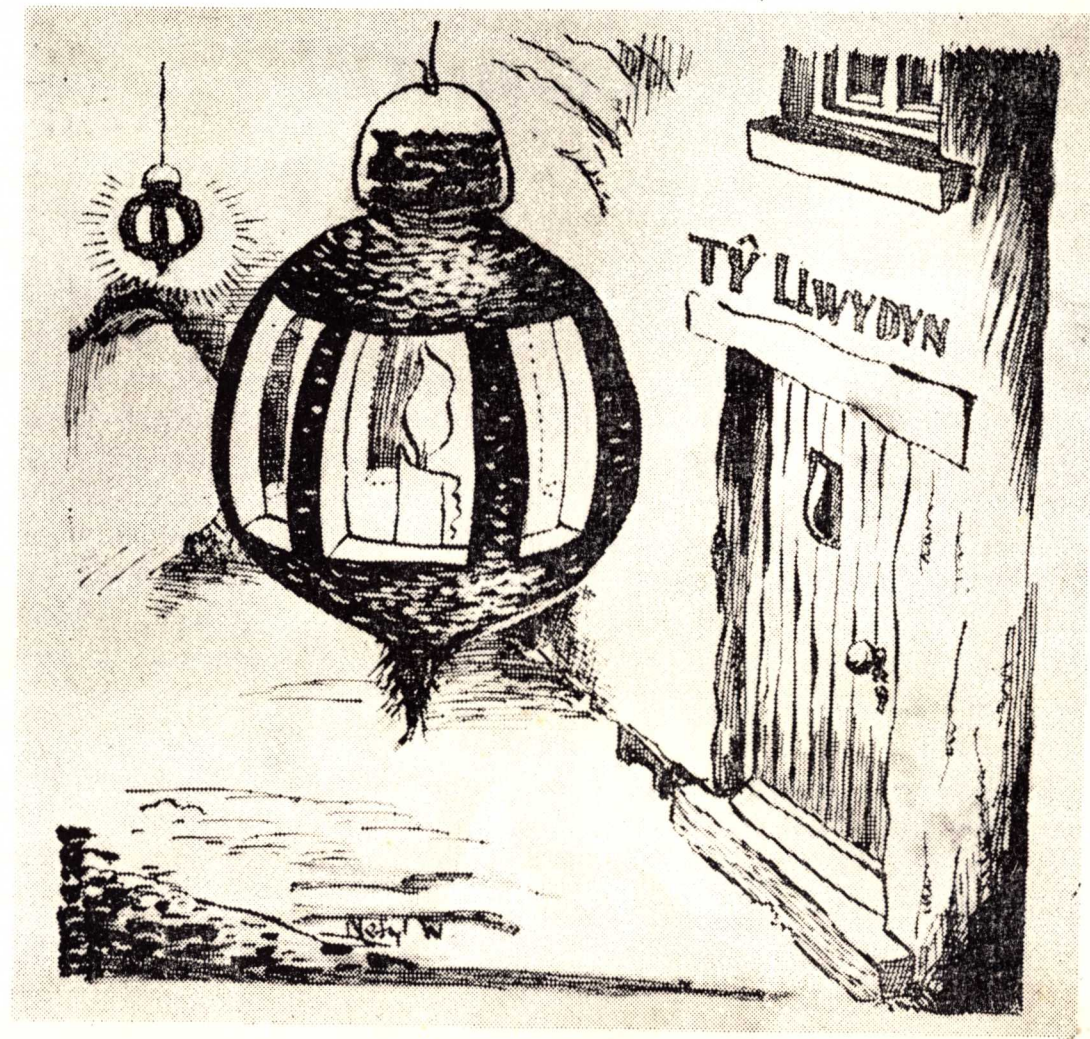
*Argraffwyd yng Nghymru:
Yn Swyddfa'r "Cyfnod", Gwasg y Sir, Y Bala
(Ffôn : Bala 262)*

Sionyn a Del

Cwningen ddiereidus iawn oedd Sionyn, yn barod am hwyl bob amser ac yn llawn castiau drwg. Yr oedd ganddo chwaer fach o'r enw Del, ac un ddel oedd hi hefyd, gyda'i ffyr gwyn. Ffyr brown oedd gan Sionyn—ar wahân i'w gynffon wen. 'Roedd hon yn neidio i fyny ac i lawr fel pelen fechan wrth iddo redeg drwy'r coed.

Ynghanol y coed gyda Meistres Llwydyn, eu mam, yr oeddynt yn byw. Ond ni fedrech ddod o hyd i'w tŷ pe chwiliach amdano am wythnos gyfan. Pam tybed? Wel, mi ddywedaf wrthyh. Tŷ o dan y ddaear a oedd ganddynt. Ynghanol y goedwig yr oedd hen dderwen fawr, a phe baech yn edrych yn fanwl iawn fe welech dwll bychan wrth ei gwaelod bron wedi ei guddio'n llwyr gan ei gwraidd. Yn arwain i'r ddaear o'r twll yr oedd twnel hir, tywyll. Ynddo yr oedd lampau'n hongian o'r to, er mwyn rhoddi goleuni i'r cwningod i fynd yn ôl a blaen yn y fath dywyllwch.

Nid lampau fel sydd gennych chwi oeddynt cofiwch, ond rhai wedi eu gwneud o faip. Yr oedd canol pob meipen wedi ei chrafu allan, a thorrowyd tyllau bychain yn yr ochrau er mwyn i'r golau ddangos drwodd. Ynghanol y feipen yr oedd kannwyll fach. Un o'r cwningod mawr a ofalai am oleuo'r lampau bob amser.

Yma ac acw ar hyd ochrau'r twnel yr oedd drysau bychain, wedi eu peintio mewn gwahanol liwiau. Drws glas oedd y cyntaf, yna drws melyn; yr ochr arall yr oedd drws gwyrdd a thipyn ymhellach ymlaen ddrws gwyn, glân. Ar y drofa gyntaf i'r twnel yr oedd drws coch, ac wrth ei ben, mewn llythrennau gloyw yr oedd enw "Tŷ Llwydyn". Ie, tŷ Meistres Llwydyn oedd hwn, ac ynddo yr oedd Meistres Llwydyn, Sionyn a Del yn byw.

Edrychai'r gegin yn gyfforddus iawn. O flaen y tân yr oedd cadair-siglo fawr a chlustog goch arni. Cadair Meistres Llwydyn oedd hon. O bobtu iddi yr oedd dwy stôl fach—un i Sionyn a chlustog felen arni, ac un i Del a chlustog las arni. Ar ganol y llawr yr oedd bwrdd. Bonyn hen goeden oedd hwn ac arno'r oedd lliain bwrdd gwyrdd wedi ei wneud o ddail cabaits. Yna, yng nghornel chwith y gegin, yr oedd cwpwrdd mawr, wedi ei beintio'n wyrdd fel y lliain, ac ynddo y cadwai Meistres Llwydyn y bwyd. Yn y gornel dde yr oedd cwpwrdd arall,—un gwyrdd eto. Yn hwn yr oedd tegannau Sionyn a Del yn byw. Rhwng y ddau gwpwrdd yr oedd drws arall yn arwain i'r llofft lle byddai'r teulu bach yn cysgu. Yn y fan honno yr oedd un gwely mawr a dau wely bach. Yn y gwely mawr y cysgai Meistres Llwydyn, ac yn y rhai bychain y cysgai Sionyn a Del.

Un diwrnod yr oedd teulu y newydd orffen eu te o letys ffres a wynwyn a Meistres Llwydyn wrthi'n golchi'r llestri a'u cadw. Ar ôl iddi orffen dywedodd wrth Sionyn :

“Mae’n rhaid i mi fynd allan i chwilio am foron i ginio yfory. Aros di yma i edrych ar ôl Del. Cofiwch beidio â mynd allan o’r tŷ, neu mi fyddwch yn siŵr o fynd ar goll. Fydda’ i ddim yn hir, neu fe ddaw yn nos arna’ i.”

Cymerodd ei basged fach wellt o’r cwpwrdd, rhoddodd siôl am ei hysgwyddau a bonet ddu am ei phen, ac aeth allan. Ar ôl iddi fynd aeth Del i gael ei doli allan o’r cwpwrdd tegannau er mwyn cael chwarae hi.

“Paid â thynnu dy ddoli allan, Del”, meddai Sionyn. “Mae gen i rywbeth i’w ddeud wrthyt ti.”

“Beth, Sionyn? Ydi o’n rhywbeth neis?” ebe Del.

“Wel, cyfrinach ydi hi cofia,” meddai yntau.” Rhaid iti beidio â deud wrth neb amdani rhag ofn i Mam glywed.”

“Wrth gwrs,” meddai hithau, a’i chlustiau’n sefyll yn syth i fyny, wrth ddisgwyl am gael clywed y gyfrinach.

“O’r gore Rhaid i ti wrando’n astud. Fe wyddost fod pen-blwydd Mam yr wythnos nesa, a rhaid i ni gael anrheg iddi hi.”

“O, rhaid wir. Beth am brynu hances boced newydd iddi hi?” gofynnodd Del ar ei draws.

"Gad imi orffen." meddai Sionyn.

"Trio dy helpu 'roeddwn i," ebe hithau wrtho wedyn.

"Wel, gwrando arna' i yn gynta," meddai ei brawd. "Fe wyddost fod ar Mam eisio lliain bwrdd newydd. Mae hwn yn dylla i gyd erbyn hyn. Meddwl yr oeddwn i mai peth ardderchog fyddde cael un erbyn ei phen-blwydd, ond cofia, paid ti â deud 'run gair am y peth wrthi hi! Dyna falch fydd hi o weld lliain newydd ar y bwrdd, a hitha heb 'i ddisgwyl o gwbl."

"Go dda wir! Ia, da iawn! 'Rwyf ti'n glyfar, Sionyn," meddai Del gan guro'i phawennau a neidio yn ei hunfan. Ond safodd yn sydyn, a dywedodd:

"O b'le y cawn ni'r lliain bwrdd, Sionyn? Fe wyddost fod Mam yn hoffi cael lliain bwrdd mawr, a 'does dim cabaits mawr i'w cael ar hyn o bryd ond yng ngardd Williams y Fferm."

"O'r gore," ebe Sionyn, "mi awn ni i ardd Williams y Fferm i nôl un. Tyrd, Del, gwisga dy gôt a'th gap. Mi awn ni yno tra bydd Mam allan."

Gwisgodd y ddau eu cotiau a'u capiau ar unwaith, ac i ffwrdd â hwy fel gwynt drwy'r drws coch ac ar hyd y twnel. Ar ôl iddynt gyrraedd yr agoriad i'r twnel wrth droed y dderwen, dywedodd Sionyn wrth Del am aros yno am eiliad ac aeth yntau allan i edrych a oedd y ffordd yn glir. Oedd! Nid oedd neb o gwmpas yn unman, ac ni chlywodd na siw na miw yn y coed. Dechreuodd y ddau redeg nerth eu traed ar hyd y llwybr at y fferm. 'Roedd y llwybr yn myned drwy ganol coed mawr. Cyn hir daethant i un o gaeau'r fferm. Cadwodd

y ddau'n agos at wrychoedd y cae ac fe'u cawsant eu hunain yn y man yng nghefn y ffermdy. Wrth ei ymyl yr oedd gardd Williams y Fferm. Dywedodd Sionyn wrth Del am aros yno i wyllo, tra âi ef i chwilio am y cabaits.

Aeth yn araf a distaw hyd ymyl clawdd yr ardd i chwilio am dwll ynddo er mwyn mynd trwyddo, ond er chwilio a chwilio nid oedd un yn y golwg yn unman. Cyn hir daeth at ddrws yr ardd, ar yr oedd hwnnw yn llydan agored.

"Dyma lwc," meddai Sionyn wrtho'i hun, "fydda 'i ddim yn hir 'rwan."

Aeth i'r ardd, gan gerdded i fyny'r llwybr i chwilio am y cabaits. Gwelodd yno ffa a phys, bresych a letys, a dyna res fawr o gabaits braf Cymerodd Sionyn ei amser i ddewis y fwyaf o'r cwbl, a thorrodd y ddeilen fwyaf a oedd arni. Plygodd hi'n ofalus iawn a'i rhoi hi yn ei boced.

"Wel, dyna fi wedi cael anrheg iawn i Mam," meddai wrtho'i hun, "a'i chael hefyd mor hwylus."

Teimlai'n ddewr iawn, a thybiodd mai peth da fyddai torri letysen neu ddwy er mwyn i Del ac yntau gael eu bwyta ar y ffordd yn ôl. Dyna a wnaeth, ond ar hynny clywodd sŵn traed rhywun yn agosáu. Daeth sŵn y traed yn nes. Dychrynodd Sionyn a safodd yn llonydd, llonydd. Aeth rhywun heibio yn agos iawn ato, ac wrth gip edrych rhwng y dail o'i gwmpas, gwelodd Sionyn mai Williams y Fferm ydoedd.

Bu Williams yno am ysbaid ac yna cerddodd i ffwrdd gan gau drws yr ardd ar ei ôl. Dychrynodd Sionyn fwy fyth! Sut y medrai ddod allan o'r ardd yn awr a'r drws wedi ei gau yn ei erbyn?

Ni wyddai beth i'w wneud. Gwyddai nad oedd twll yn unman yn y clawdd.

Ar hynny cofiodd am y llidiart bach ym mhen pellaf yr ardd. Aeth yn ofalus a distaw iawn tuag ato. Gwyddai os gwrai sŵn, y byddai'r cŵn yn ei glywed ac yn rhedeg ar ei ôl. Cyn hir gwelodd Sionyn y llidiart yr ochr draw i sgwâr helaeth o laswellt. Nid oedd neb o gwmpas a mentrodd tuag ato. Ond pan oedd ar ganol y glaswellt clywodd Tos, y ci, ef, a dechreuodd gyfarth a neidio a rhuo. Am funud cafodd Sionyn ormod o fraw i symud. Ond pan ddeallodd fod Tos wedi ei glymu wrth gadwyn, rhoddodd Sionyn naid drwy'r llidiart a rhedodd fel mellten at Del. Yr oedd hithau wedi clywed sŵn y ci yn cyfarth, ac yr oedd yn crynu gan ofn!

"Tyrd am dy fywyd!", meddai Sionyn wrthi gan afael yn ei llaw. Rhedodd y ddau i gyfeiriad y coed a'r twnel.

Yn y cyfamser yr oedd Williams y Fferm wedi gollwng Tos y ci yn rhydd, ac aeth ar wib ar ôl Del a Sionyn. Ond ci mawr, tew oedd Tos, ac ni fedrai redeg mor gyflym â Sionyn a Del. Rhedodd Tos ar eu hôl nes ei fod wedi colli ei wynt, ond methodd â'u dal.

Cyrhaeddodd y ddau y twnel o dan y dderwen fawr yn ddiogel. Edrychodd Sionyn am y letys, ond nid oeddynt ganddo. Rhaid ei fod wedi eu colli ar y ffordd wrth redeg. Ond yr oedd presant ei Fam yn ddiogel yn ei boced, ac ar ôl i'r ddau gyrraedd y tŷ, cuddiwyd ef mewn bocs ymysg y tegannau rhag i'w Mam ei weld.

Pan ddaeth diwrnod ei phen-blwydd yr oedd Sionyn a Del wedi codi'n fore iawn. Yr oedd Meistres Llwydyn yn gwneud brecwast iddynt. Tra oedd hi wrthi'n brysur y paratoi'r bwyd, rhoddodd Sionyn a Del y lliain newydd ar y bwrdd. Dyna falch yr oedd eu Mam pan welodd ef. Rhoddodd gusan fawr i'r ddau amdano.

Ni chafodd wybod am yr helynt a gafodd y cwningod bach i'w gael iddi, neu buasai wedi dychrynu yn arw ac yn eu dwrdio hwyrach am iddynt adael y tŷ a hithau wedi dweud wrthynt am beidio. Ond cawsant amser hapus iawn y diwrnod hwnnw, a the pen-blwydd y cofiant yn hir iawn amdano.

Diwrnod Crempog

Yr oedd yr ysgol newydd gau am y dydd, ac 'roedd y cwningod bach yn rhedeg allan i bob cyfeiriad er mwyn cael mynd adre'n gynnar. 'Roedd yno sŵn gweiddi a chwerthin, sŵn canu a chwarae. Fel hyn y byddai hi ar derfyn ysgol bob dydd.

Ond yr oedd rheswm am yr hwyl a'r miri y diwrnod hwn. Diwrnod arbennig ydoedd, un hoff gan blant ymhobman, a chan gwningod hefyd! Dydd Mawrth ydoedd —ie, dydd Mawrth crempog! Dywedodd athrawes yr ysgol stori am ddiwrnod crempog wrthynt, ac yn awr, wele'r plant i gyd yn rhedeg adre i fwyta crempog i de.

Ond yr oedd un cwningen fach yn sefyll yn dawel iawn wrth ddrws yr ysgol. Nid oedd yn gweiddi yno nac yn chwarae, ac yr oedd hyn yn beth anghyffredin iawn iddo. Fel arfer byddai ynghanol yr hwyl i gyd, yn chwerthin a phrancio mor llawen â neb. A wyddoch chwi pwy ydoedd? Wel ie, Sionyn!

Yr oedd hwyl ddrwg iawn ar Sionyn heddiw. Safai yn ei unfan yn disgwyl i Del ddod allan o'r ysgol. Byddai'n ofalus mynd â Del adre'n ddiogel bob dydd, ac fel rheol mwynhâi'r gwaith yn iawn. Teimlai'n fawr a phwysig iawn wrth fynd ar hyd y ffordd o'r ysgol gan afael yn llaw ei chwaer fach. Ond heddiw teimlai'n flin iawn.

Pan ddaeth Del allan, ar ôl i'r athrawes roi ei chap a'i chôt amdani'n daclus, meddai Sionyn, yn ddrwg ei hwyl:

"Lle 'rwyt ti wedi bod mor hir, dywed?"

"Dim ond yn disgwyl cael 'y ngwisgo.," atebodd Del, yn methu'n lân â deall beth oedd yn blino Sionyn.

"Tyrd yn dy flaen. Waeth i ni fynd adre am wn i," meddai yntau.

"Beth sydd, Sionyn? Wyt ti ddim isio mynd adre? Byddi'n barod iawn fel rheol, ac yn methu â chyrraedd yn ddigon buan i gael dy de." meddai Del, gan redeg wrth ei ochr.

"Wel dyna'r drwg," meddai yntau'n gwta. "Mae Mam wedi mynd i edrych am Modryb Siân i'r dre, ac felly fydd 'na ddim te yn barod i ni, a hithe'n ddydd Mawrth Crempog hefyd! Bydd y plant eraill i gyd yn cael crempog i de, a a ninne'n cael dim ond brechdan letys neu rywbeth, a hynny'n hwyr!"

"Ond mae Mam yn siŵr o wneud crempog wedi iddi ddod 'nôl. Fydd hi ddim yn hwyr a gallwn chwarae nes daw hi," meddai Del, gan drio cysuro 'i brawd siomedig.

Ni ddywedodd Sionyn air—dim ond llusgo Del ar ei ôl ar hyd y ffordd gan edrych yn sur a'i wyneb hired â ffidil.

Wedi i'r ddau gyrraedd Tŷ Llwydyn, aeth Sionyn i chwilio am agoriad y

drws coch y byddai ei fam yn ei guddio mewn twll bach yn y wal. Yna agorodd y drws ac aeth y ddau i mewn i'r tŷ.

Ar ôl tynnu ei dillad a'u gosod yn daclus yn eu lle tu ôl i'r drws, aeth Del i chwilio am ddoli a chrud o'r cwpwrdd tegannau, a bu'n chwarae'n hapus o flaen y tân, yn canu i'w doli a'i rhoi yn y crud i gysgu.

Tynnodd Sionyn ei gap a'i gôt hefyd, ond yn lle eu gosod yn daclus fel Del, taflodd hwy ar gadair Meistres Llwydyn. Yna aeth i chwilio am lyfr ac eisteddodd ar ei stôl fach i ddarllen.

Ond 'roedd yn amlwg na wnâi Sionyn ddarllen yr un gair, gan ei fod yn rhy anfodlon o lawer. 'Roedd yn symud o un ochr i'r llall ar ei stôl, yna'n myned at y ffenestr i edrych a oedd ei fam yn dychwelyd. 'Roedd yn myned wedyn i'r cwpwrdd bwyd i edrych am rywbeth i'w fwyta. Dyna fel y bu am yn agos i hanner awr, nes gwneud i Del feddwl ei fod yn dechrau drysu!

O'r diwedd caeodd ei lyfr a thaflodd ef ar ben ei gôt ar y gadair. Erbyn hyn yr oedd Sionyn wedi newid yn llwyr. Daeth gwên ddireidus i'w wyneb, ac edrychai o'i gwmpas fel pe bai'n chwilio am rywbeth. Yna meddai:

"Del, gwell i ti gadw dy ddoli. Mae arna'i eisio dy help di. Gan nad ydi Mam yma i neud crempog i ni, pam na fedrwn ni neud rhai yn hunan?"

"Ond 'does gynno ni ddim syniad sut i neud crempog," meddai Del, gan edrych yn syn arno.

"Twt lol, rhaid i bawb ddysgu rhywdro!" meddai Sionyn yn ddiamynedd. 'Mae'n ddigon hawdd, ond i ti iwsio tipyn ar dy synnwyr cyffredin. Gwna di fel 'rydw i'n deud a bydd popeth yn iawn wedyn."

Gan fod Sionyn yn swnio mor siŵr ohono'i hun, cadwodd Del ei doli a'i chrud yn y cwpwrdd, ac aeth i wisgo ei ffedog wen. Bu'r ddau yn brysur iawn am amser wedyn.

Aeth Sionyn i'r cwpwrdd i chwilio am ddysgl fawr. Yna daeth â blawd, wyau a llefrith, a gosododd hwy ar y bwrdd yn barod i'w cymysgu â llwy bren fawr ei fam.

Tywalltodd y blawd i gyd i'r ddysgl, yna'r llefrith, a dechreuodd eu cymysgu â'i holl egni nes bod y blawd yn neidio dros y bwrdd a thros y llawr i bob cyfeiriad. Yna edrychodd ar yr wyau. Ni wyddai'n iawn sut i'w torri, ond gwelodd ei fam lawer tro yn eu taro yn erbyn y ddysgl i'w cracio ac yna yn eu hollti'n ddau. Mentrodd yntau wneud yr un peth, ond yn lle mynd i'r ddysgl syrthiodd yr ŵy cyntaf ar y llawr.

"Del, tyrd â llwy i mi ar unwaith," gwaeddodd Sionyn.

Cododd hynny a allai o'r ŵy oddi ar y llawr a rhoddodd ef yn y ddysgl. Gwnaeth yr un peth gyda phedwar o wyau, nes bod golwg mawr ar y llawr. Ar ôl bod wrthi'n cymysgu'n galed, gan golli llawer ohono ar y llawr, dywedodd wrth Del:

"Tyrd â'r tun bach melyn o'r cwpwrdd i mi. Hwnnw y bydd Mam yn tywallt powdwr ohono i neud teisen."

“Ond becin powdwr ydi hwn,” meddai Del, gan ei roi iddo.

“Wel ie, siŵr iawn. Mae’n rhaid i ti gael hwn er mwyn i’r crempoge godi. Bydd Mam yn defnyddio hwn bob amser wrth neud teisen,” meddai yntau.

“Faint sydd eisio’i roi, tybed?” gofynnodd Del. ‘Roedd yn amau erbyn hyn a wyddai Sionyn beth oedd yn ei wneud.

“O, chydig sy yn y tun,” meddai Sionyn. “Waeth i mi roi’r cyfan i mewn.”

Ac felly y bu!

“Dyna ni. Tyrd â’r deisen i mi ei roi ynddi.”

Tywalltodd y cyfan i’r tun a rhoddodd ef yn y popty. ‘Roedd yn meddwl ei fod yn glyfar iawn erbyn hyn. Ni wyddai ei fod wedi gwneud camgymeriad mawr wrth drio gwneud crempog mewn tun yn y popty yn lle mewn padell ffrio ar y tân!

“Mae yma lanast ofnadwy yn y gegin,” meddai Del. “Mae’n well i ni drio’i lanhau dipyn.”

“O, gwaith pum munud fydd hynny. Mi â i nôl dŵr yn y bwced i olchi’r llawr.”

A dyna a wnaeth!

Dechreuodd rwbio’n galed, ond yn ofer. ‘Roedd y blawd wedi caledu ac yn cydio ym mhobpeth fel gliw. Er i Sionyn ddal i rwbio, nid oedd modd ei symud! Bu bron i draed Del fynd yn sownd un tro pan ddigwyddodd gerdded

i'w ganol. 'Roedd golwg mawr ar y lle ac ar Sionyn a Del. Yr oedd blawd a llefrith dros y bwrdd, ar y llawr ac ar goesau a dillad y cwningod bach. Edrychodd Sionyn mor rhyfedd nes gwneud i Del chwerthin am ei ben. Gwylltiodd Sionyn wrth weld pethau yn mynd o ddrwg i waeth.

I goroni'r cyfan daeth aroglau o'r popty, a rhedodd llif melyn allan o dan y drws gan ferwi dros yr aelwyd i gyd! Yr oedd Sionyn wedi rhoi cymaint o bowdwr yn y crempogau, nes bod y cyfan wedi berwi dros y tun ac wedi rhedeg allan o dan ddrws y popty!

Ar hynny clywyd sŵn rhywun y tu allan.

"Mam!" meddai Del.

"O, nage, gobeithio wir," meddai Sionyn mewn braw.

Ar hynny agorodd y drws, a daeth Meistres Llwydyn i'r gegin. Safodd am funud mewn syndod mawr wrth weld cyflwr y lle.

"Gwarchod pawb!" meddai. "Be' ar y ddaear hon sy wedi digwydd yma?"

Bu rhaid i Sionyn ddweud yr hanes i gyd wrthi. 'Roedd ei fam wedi gwylltio a gwnaeth iddo ddal ati i sgwrio nes cael y lle yn lân. Ni chawsant grempog i de y diwrnod hwnnw. Ond 'rwy'n siŵr fod Meistres Llwydyn wedi maddau iddynt a bod llond dysgl o grempog melyn a digon o fenyn a mêl yn eu disgwyl drannoeth.

Gobeithio hynny, beth bynnag, ynte?

Y Tun Paent

Gwyr pob un ohonom fod y gwanwyn yn adeg brysur iawn yn nhŷ pawb. Dyma'r adeg pryd bydd eich mam yn glanhau'r lle drwyddo er mwyn ei wneud yn lân a phrydferth erbyn yr haf.

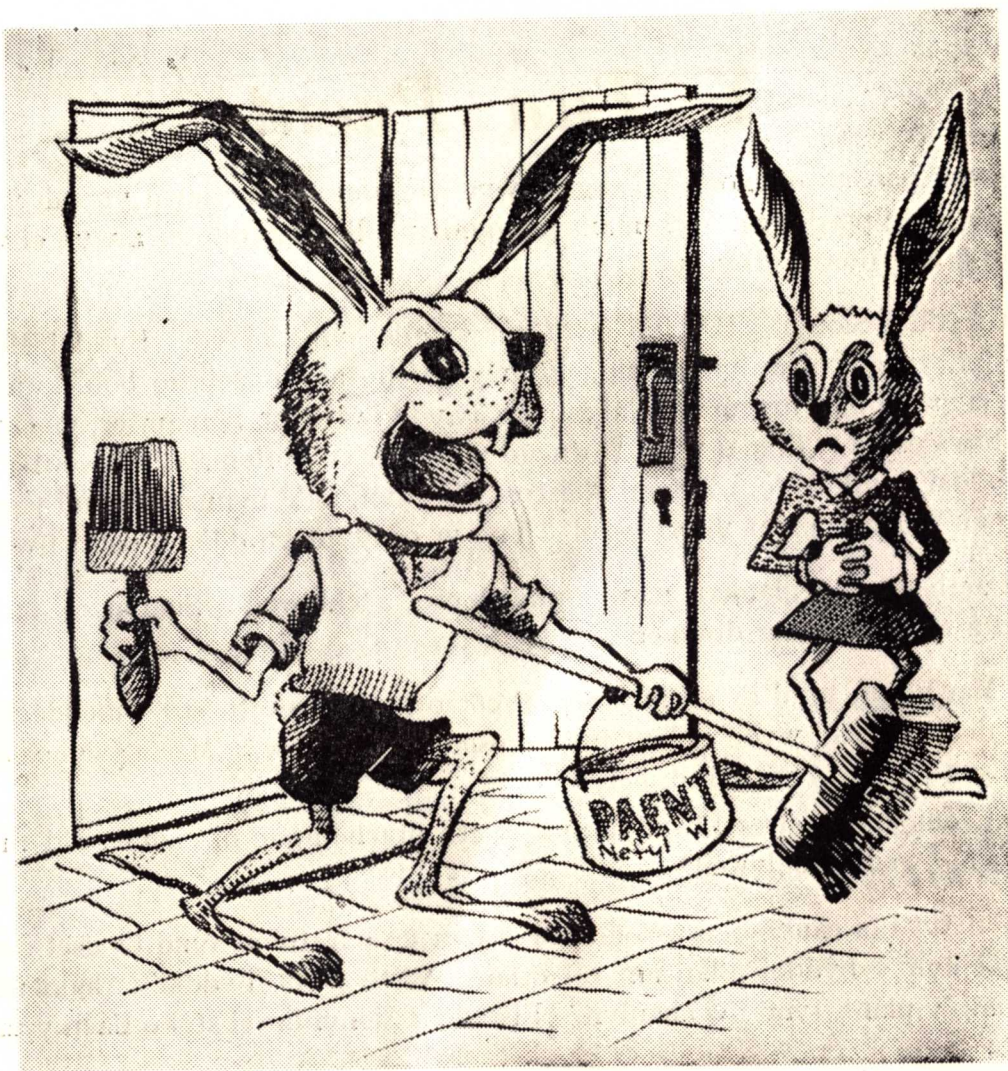
Gwyddai Sionyn a Del yn iawn am yr adeg yma hefyd. Byddai Meistres Llwydyn yn golchi ac yn sgwrio, yn gwyngalchu ac yn peintio bob gwanwyn. Wrth ei gweld mor brysur teimlai Sionyn awydd i'w helpu bob amser, yn enwedig efo'r brws paent. Credai y gallai wneud y gwaith yn gyflymach o lawer na'i fam pe rhoddai'r cyfle iddo. Arferai Meistres Llwydyn, fodd bynnag, wneud y gwaith hwn pan fyddai'r plant yn yr ysgol. Yno yr oeddynt yn ddigon pell i ffwrdd.

Daeth adeg y glanhau mawr unwaith eto, a chlywodd Sionyn ei fam yn siarad â chymydog un diwrnod:

"Mae'n hen bryd i'r gegin 'cw gael côt o baent unweth eto", meddai, "ond rhaid disgwyl nes i wylie'r plant fynd drosodd cyn dechre. Mae'r gwyngalch a'r paent gen i yn y tŷ yn barod, hefyd."

Ni soniodd Meistres Llwydyn am y peth drachefn, ac ni chymerodd Sionyn arno 'i fod wedi ei chlywed.

Y dydd Iau canlynol, gwelodd fod ei fam yn paratoi at fynd i'r dref i siopa. Golygai hyn y byddai allan am rai oriau. Wrth gwrs, byddai'n rhaid iddynt hwythau, y plant, fynd i'w chanlyn. Eisteddai Sionyn ar ei stôl o flaen y tân yn

ddistaw iawn tra oedd ei fam yn gwisgo amdani. Edrychai Del arni gan ddisgwyl ei chlywed yn dweud wrthi am baratoi, canys yr oedd yr un fach yn hoff iawn o weld y siopau. Ar ôl gorffen y paratoi, meddai Meistres Llwydyn :

“Beth sy’n bod, Sionyn? ’Rwyf ti’n ddistaw iawn.”

“O Mam, ’rwy’n teimlo’n sâl,” meddai yntau.

“Yn sâl?” gofynnodd ei fam. “Oes gen ti boen?”

“Nac oes—dim poen. Ond nid wyf yn teimlo’n dda o gwbwl,” atebodd yn ddifrifol.

“Wel, wir, mae’n rhaid i mi fynd i’r dref heddiw. Rhaid i mi dy adael yma a dod yn ôl mor fuan ag sydd modd. Wyt ti’n siŵr y byddi’n iawn ’rŵan?”

“O bydda’,” meddai, gan fywiogi drwyddo. “Nid wy’n sâl iawn, Mam, ond nid wy i’n ddigon da i fynd allan chwaith.”

“Beth amdanat ti, Del? gofynnodd y fam wedyn. “Hwyrach mai gwell fydde i ti ddod gyda mi i’r dre.”

“Na, Mam, mae’n well gen i aros yn gwmni i Sionyn,” meddai’r wningen fach. “Dyw hi ddim yn deg ei adael ar ’i ben ’i hun, ac ynta’n sâl.”

Felly y bu. Aeth Meistres Llwydyn i ddal y bws i’r dref, a gadawyd Sionyn a Del yn y tŷ eu hunain.

Cyn pen pum munud yr oedd Sionyn wedi llwyr anghofio 'i waeledd. Aeth allan i gefn y tŷ, a gwelodd Del ef yn mynd i'r cwt bach lle cadwai ei Mam y celf glanhau. Nu fu'n hir cyn dod yn ei ôl. Ond beth sydd ganddo yn ei ddwyloi ac o dan ei gesail?

Dyna dun a brws paent, a brws llawr hefyd. Beth a wnai Sionyn â'r rhain. tybed? Synnodd Del wrth weld y fath bethau ond ni ddywedodd air wrtho. Aeth Sionyn allan drachefn a daeth yn ei ôl â bwced. Yna caeodd y drws a'i gloi.

Ni allai Del gadw'n ddistaw am eiliad yn rhagor.

"Beth yn y byd mawr wyt ti'n mynd i'w neud, Sionyn?" gofynnodd.

"Aros di am funud, Del bach, a mi gei di weld." atebodd yntau.

"Ond rhaid i ti beidio â gneud dim efo'r paent 'na. Mae Mam wedi prynu hwn yn barod at beintio'r gegin," meddai Del.

"Mi wn i hynny. Ond meddylia peth mor braf fydd iddi ddod 'n ôl o'r dre a gweld y lle 'ma wedi'i beintio'n lân ac yn neis," meddai yntau "“Rydwi'n un da am neud petha fel hyn, wyddost. Mi gei di weld yn y man.”"

Yna, er i Del geisio'i berswadio i adael llonydd i'r paent, tynnodd Sionyn gaead y tun a thywalltodd y paent i gyd ohono i'r fwced. Symudodd y bwrdd at y wal a chododd y fwced arno. Dringodd yntau wedyn ei hunan i ben y bwrdd.

"Tyrd â'r brws paent i mi, Del," meddai, gan ei deimlo'i hunan yn bwysig

ac yn hapus dros ben. Rhoddodd y brws yn y paent. Tynnodd ef allan ond ni allai gyrraedd pen y wal, gan fod ei fraich yn rhy fyr!

"O, diar," meddai, "mae'r brws ma'n fach iawn. Beth wna' i? Rhaid i mi gael brws â choes fwy iddo fo."

Ar hyn, gwelodd y brws llawr yn ymyl y drws, a gwaeddodd ar ei chwaer: "Dyna'r peth, i'r dim! Tyrd â'r brws llawr yma, Del,"

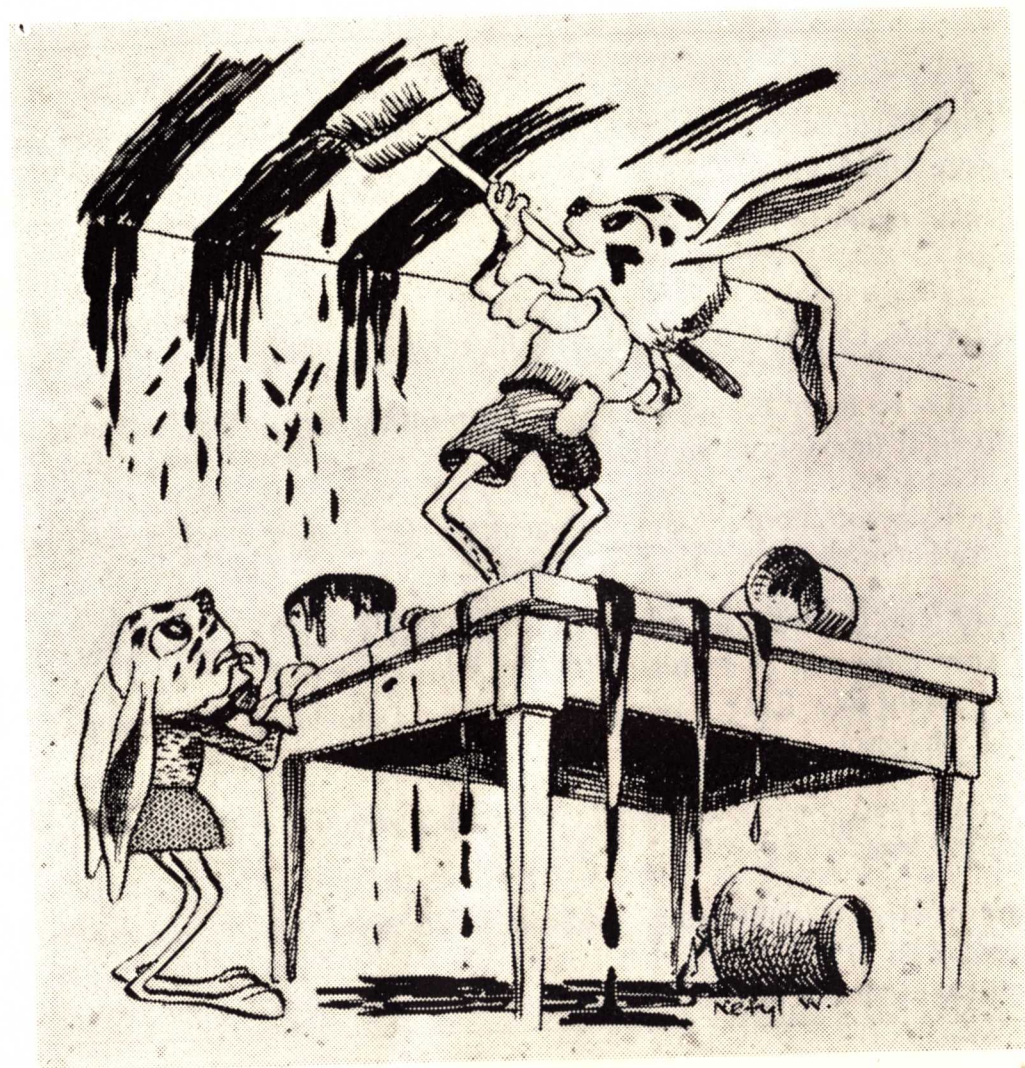
"Ond brws llawr Mam ydi hwn. Mae'n fudur iawn, cofia," atebodd hithau, gan edrych ar flew y brws yn ei llaw.

"Na hidia am hynny. Bydd y paent yn 'i lanhau. Tyrd, brysia, mi alla'i neud y to hefyd efo hwn," meddai Sionyn.

Wedi iddo gael y brws â'r goes hir, aeth ati o ddifrif. Cododd y paent o'r fwced ar y brws gan ei daenu hyd y to, o un ochr i'r llall. Ond, ow! Collai hanner y paent ar y llawr a throsto'i hunan! Daliodd ati gan gredu ei fod yn beintiwr rhagorol.

"Dyma fydd 'y ngwaith i, wedi i mi adael 'r ysgol," meddai Sionyn. "Gwaith campus yw hwn."

Daeth yr adeg iddo symud i gornel arall. Neidiodd oddi ar y bwrdd, a dechreuodd ei wthio at y gornel honno. Aeth ymlaen â'r peintio, gan daenu peth o'r paent yn dew ar y to a cholli llawer iawn mwy ar y llawr ac ar y dodrefn.

Ni fu'r fath lanastr erioed yn unman. Prin y buasai neb yn adnabod y cwningod bach gan fod eu dillad a'u blew i gyd yn baent melyn. Poenai Del yn enbyd wrth weld y lle, ond ni phoenai Sionyn, ac yr oedd wrth ei fodd.

Pan oedd bron a darfod y to, safodd Sionyn yn rhy agos at ymyl y bwrdd, a throdd y cwblw drosodd, y bwrdd a'r bwced! Druan o Sionyn! Gorwedda i yntau ynghanol y paent melyn!

Llifai'r paent dros y llawr, o dan y dresel a'r ddau gwpwrdd, o dan y mat ac hyd yn oed o dan y drws i'r llofft. Ni welwyd erioed y fath olwg ar gegin. Ac ynghanol y cyfan yr oedd Sionyn, yn baent o'i gorun i'w sawdl! Rhwbiodd ei lygaid i gael y paent i ffwrdd er mwyn medru gweld rhywbeth, ond yn ofer. 'Roedd y paent yn cydio'n dynn yn ei flew. Yr oedd hyd yn oed yn ei glustiau ac yn ei geg.

Safodd Del yn edrych arno, wedi dychryn gormod i symud, nes gwaeddodd Sionyn:

"Dŵr! tyrd â dŵr! Dwr, brysia!"

Aeth hithau am ei bywyd i nôl dŵr a sebon i olchi'r paent oddi ar ei brawd.

A dyna fel y cafodd Meistres Llwydyn hwy pan ddaeth yn ôl. Pan welodd yr olygfa ofnadwy bu bron iddi fynd o'i chof! Cyn dechrau glanhau'r gegin, bu raid iddi roi bath poeth i Sionyn a Del, er mwyn cael y paent oddi ar eu blew. Ac yna tra oedd y ddau yn eistedd o flaen y tân i sychu, aeth hithau ati i lanhau y lle.

Y noson honno, cyn iddynt fynd i'r gwely, meddai Meistres Llwydyn wrth Sionyn :

“Cofia, rhaid i ti roi dy bres poced i gyd i mi am y mis nesa i dalu am dun arall o baent.”

“Ond, Mam,” meddai yntau'n wylaidd, “mae'r to wedi 'i neud yn iawn ichi.’”

Bobol bach ! Piti iddo sôn am y to ! Pan edrychodd Meistres Llwydyn i fyny, gwelodd y to yn rhesi duon i gyd. Un budur iawn oedd y brws llawr a ddefnyddiodd Sionyn, a gadawodd ei ôl ar y to. Wel, druan o Sionyn. Aeth i'w wely'n barod iawn y noson honno. Yn wir, yr oedd yn falch iawn o gael mynd, rhag clywed ei fam yn dweud y drefn. Sionyn druan. Nid yw am fod yn beintiw'r ar ôl gadael yr ysgol !

Ffŵl Ebrill !

Deffrôdd Sionyn yn gynnw'r iawn. Cysgai ei fam yn y gwely mawr a Del yn y gwely bach wrth ochr un Sionyn. Yr oedd wedi dyddio ers amser a gallai Sionyn weld ei fod yn ddiwrnod braf o wanwyn. Yn sydyn, gan dorri ar y distawrwydd, daeth cnoc ar ddrws y tŷ. Ar y dechrau, ni symudodd Meistres Llwydyn, dim ond anesmwytho tipyn yn ei gwely, Ond dyna guro eto—yn gal-etach y tro hwn—cnoc, cnoc, cnoc !

Neidiodd Meistres Llwydyn o'i gwely, gan roi siôl am ei hysgwyddau o sliperi ar ei thraed, ac aeth i edrych pwy oedd yn curo'r drws mor fore. Agorodd ddrws y llofft yn ddistaw ac aeth allan ar flaenau ei thraed rhag deffro'r plant. Croesodd ar draws y gegin i gyfeiriad drws y tŷ. Agorodd ef mor ddistaw ag a fedrai, gan ofyn : “Pwy sy'n — ?” Ond tawodd yn sydyn. Aeth allan ar garreg y drws, ac edrychodd i fyny ac i lawr y ffordd, ond nid oedd un creadur yn y golwg yn unman !

“Twt lol,” meddai, “rhaid y 'mod i wedi breuddwydio !”

Caeodd y drws ac aeth yn ôl i'w gwely.

Ni fu yn ei gwely fwy na ryw chwarter awr a dyna guro eto, yn uwch y tra hwn. Cnoc ! Cnoc ! Cnoc !

"Pwy yn y byd mawr sy na, a beth ma nhw'n drio'i neud?" ebe hi, o'i cho yn ulw.

Cododd ac aeth allan eto mor ddistaw ag o'r blaen. Y tro hwn, agorodd ddrws y tŷ yn sydyn iawn, gan ddisgwyl dal yr un oedd yn curo, ond yn wir, nid oedd neb i'w weld yn unman. 'Roedd Meistres Llwydyn wedi gwylltio'n iawn erbyn hyn. Gwyddai nad breuddwydio a wnaeth yr ail dro y digwyddodd y curo. 'Roedd rhywun wedi bod wrth y drws.

Edrychodd o'i chwmpas, ond nid oedd ôl traed i'w gweld o gwbl. Pan oedd ar fin cau'r drws am yr ail waith, sylwodd ar rywbeth yn symud ar lawr wrth y rhiniog. Darn o llyn! Penderfynodd fod a wnelo'r llinyn rhywbeth â'r curo, ac aeth ati i chwilio. Er ei syndod gwelodd fod y llinyn wedi ei glymu wrth nocar y drws, ac yn rhedeg ar hyd y llawr i ochr y tŷ. Dilynodd y llinyn — ac i b'le y meddyliech 'roedd yn arwain? Drwy'r ffenestr ac i mewn i'r llofft. Gwelodd ar unwaith beth a ddigwyddodd. Sionyn, mae'n rhaid, a osododd y llinyn, a theimlai Meistres Llwydyn yn sicr fod y pen arall iddo gan Sionyn yn ei wely. Sionyn,—y gwalch iddo!—a fu'n tynnu'r llinyn ac yn achosi'r fath guro. Ar hynny, cofiodd ei fam ei bod yn ddiwrnod cyntaf o Ebrill! Yr oedd Sionyn wedi gwneud ffŵl Ebrill iawn ohoni.

Aeth Meistres Llwydyn yn ôl i'r llofft. Yr oedd Del yn cysgu'n braf drwy'r holl dwrw a Sionyn yn gorwedd yn ddigon llonydd â'i ben o dan y dillad. Ond pan dynnodd ei fam y dillad yn sydyn oddi arno, dyna lle'r oedd yn siglo chwerthin â'r llinyn yn ei law.

“Mi rho'i i hi iti am chwerthin ! Ti oedd 'na felly, yr hen gena' bach drwg? Yn gneud i dy fam godi o'i gwely cynnes !”

Chwarddodd Sionyn a gwaeddodd :

“Ffŵl Ebrill, Mam !”

Ceisiodd Meistres Llwydyn ddal heb wenu, ond wrth weld Sionyn yn cael y fath hwyl, bu raid iddi hithau wenu.

“O'r gore,” meddai hi. “Mi gei di godi'n gynta' heddiw i gynna tân yn'y lle i, am i ti chware'r fath dric efo dy fam.”

Ac felly y bu.

Wedi iddynt wisgo amdanynt a gorffen eu brecwest aeth Sionyn a Del i'r ysgol. Yr oedd Sionyn yn ddistaw iawn ar hyd y ffordd, ar wahân i ryw bwff o chwerthin a gai, bob hyn a hyn. 'Roedd Del yn sicr ynddi ei hun ei fod i fyny â rhyw ddrwg.

“Beth sy'n bod, Sionyn? 'Rwy'ti'n ddistaw iawn.” meddai Del.

“O, dim byd o bwys,” meddai gan wenu.

“'Rwy'ti am neud rhyw ddrwg,” meddai Del.

Ni ddywedodd Sionyn air, ond cerddodd ymlaen â golwg ddiereidus iawn arno,

Wedi cyrraedd yr ysgol, aeth Sionyn â Del i'w dosbarth, yna rhedodd i'w ddosbarth ei hun. Yr oedd y cwningod bach wedi cyrraedd bron i gyd ac yn eistedd yn eu lle. Safai Meistr Cwningen, yr athro, o flaen y dosbarth yn disgwyl am y cwningod bach. “Roedd y lle yn ddistaw iawn, ond ar hynny daeth sŵn rhywun yn rhuthro at y drws gan ei daflu'n agored. Rhedodd Sionyn i mewn â'i wynt yn ei ddwrn :

“Meistar Cwningen ! Mae'r injian dân wedi mynd i fyny'r Allt Hir,” gwaeddodd. “Mi gwelis hi'n mynd fel corwynt, a'r gloch yn canu ! Rhaid bod tân ofnadwy yn rhywla !”

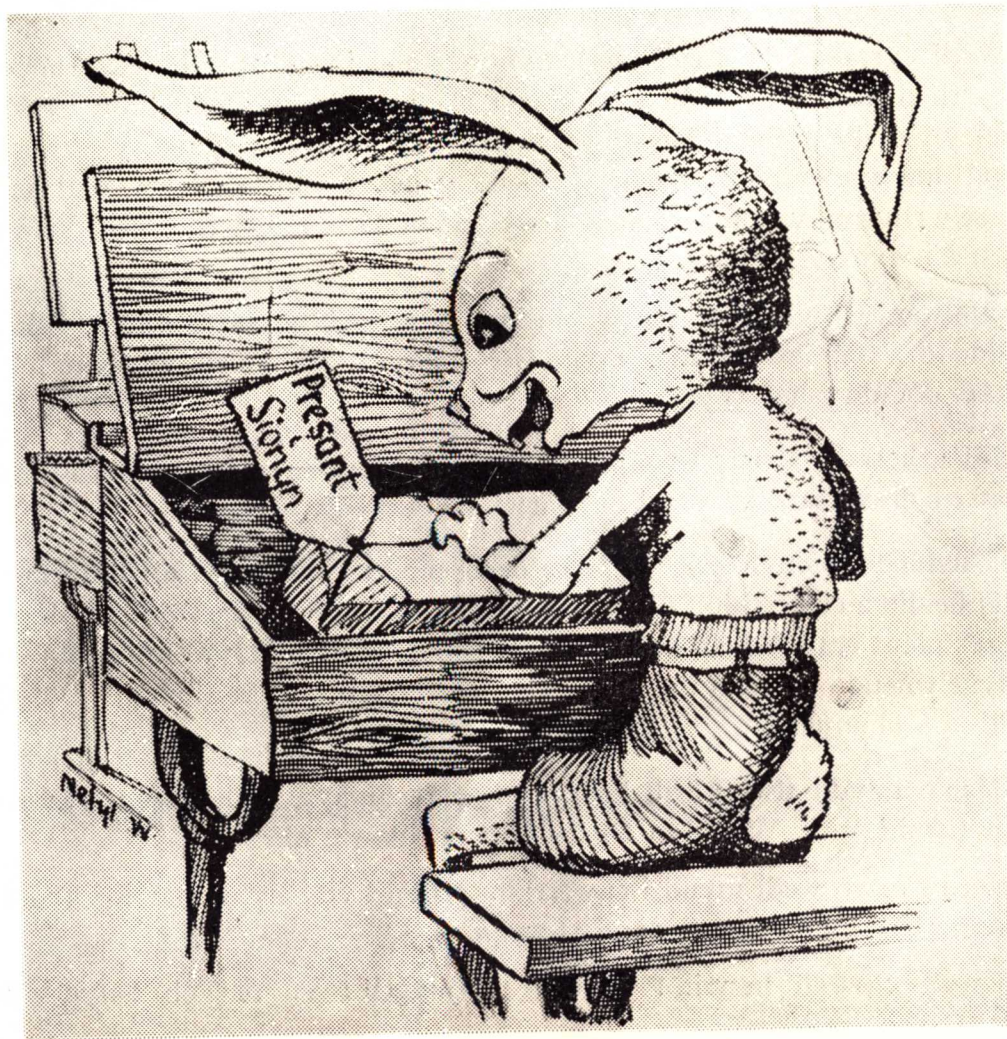
Nid arhosodd Meistr Cwningen i glywed rhagor. Aeth allan gan garlamu fel ebol ar draws iard yr ysgol, a thrwy'r llidiart i'r heol fawr.

Eisteddodd Sionyn yn ei le, a dechreuodd chwerthin yn ddilywodraeth. Ni allai beidio â chwerthin. Chwarddodd gymaint nes i'r dagrau ddod i'w lygaid. Ni allai'r plant eraill ddeall beth oedd yn bod arno ac ni ddywedai yntau wrthynt er iddynt wneud eu gorau i'w holi. Ond chwerthin a wnâi Sionyn. O'r diwedd cofiodd un ohonynt :

“Mae'n ddydd ffŵl Ebrill heddiw ! Mae Sionyn wedi gneud ffŵl Ebrill o Meistar Cwningen ! Wel, dyn â'n helpo pan ddaw'n ôl.”

'Roedd pawb wedi mynd i chwerthin erbyn hyn, a'r dosbarth i gyd allan o bob trefn. Ar hynny gwaeddodd rhywun :

“Gwyliwch ych hunain ! Meistar Cwningen ! Yn ôl i'ch llefydd, bois !”

Daeth Meistr Cwningen i mewn. Gwelodd Sionyn ei fod wedi gwylltio'n arw. Mae'n amlwg iddo redeg mewn dychryn i fyny'r Allt—i'r pen uchaf. Yr oedd ei gartref, yr unig dŷ, ar yr Allt-hir. Ond nid oedd tân yn unman. Tric oedd y cyfan! Sionyn wedi ei wneud yn ffŵl Ebrill! Yr hen gena bach iddo!

Gwaeddodd Meistr Cwningen dros y lle:

"Sionyn, sa' ar dy draed. Fy ngneud i'n Ffŵl Ebrill, aiê?"

Chwarddodd pawb.

"O, felly'n wir," meddai Meistr Cwningen. "Mi gewch i gyd aros i mewn i neud syms yn lle mynd allan i chware."

Diflannodd y wên oddi ar wyneb pawb, canys yr oeddynt wrth eu bodd yn mynd allan i chwarae, ac yr oedd yn gas ganddynt wneud syms.

"Tynnwch ych llyfra allan i chi gael dechra ar ych gwaith."

Cododd pawb gaead ei ddesg i dynnu ei lyfrau allan, a gwnaeth Sionyn fel y gweddill ond er ei syndod fe welodd barsel bach twt ar ben ei lyfrau, ac arno yr oedd yr ysgrifen:

PRESANT I SIONYN.

Gafaelodd ynddo ac edrychodd yn fanwl arno. Pwy, tybed, fu mor garedig yn cofio amdano fel hyn? Sylwodd Meistr Cwningen fod ganddo rywbeth yn ei law.

"Beth sy gen ti yn y fan yna, Sionyn?" meddai wrtho'n chwyrn.

“Presant i mi, syr. 'Roedd o ar ben y llyfra yn y ddesg 'ma,” atebodd.

“Presant yn wir. Pa bresant? Gad i ni ei weld o.”

Yr oedd llygad pob un ar Sionyn erbyn hyn, a phawb yn awyddus i wybod beth oedd y presant a oedd yn ei law. Datododd y llinyn oedd am y parcel, a thynnodd y papur llwyd i ffwrdd. Ond yr oedd papur gwyn o dan hwnnw eto. Erbyn hyn yr oedd pawb o amgylch Sionyn a Meistr Cwningen yn eu canol. Pan dynnwyd y papur gwyn, daeth bocs sgŵar, coch i'r golwg. Yr oedd pob llygad yn syllu ar Sionyn a'r bocs.

“Agor o, Sionyn,” meddai llawer o leisiau ar unwaith.

“Ie, tyrd, agor o ar unwaith, Sionyn,” meddai Meistr Cwningen. “Mae pawb eisio gweld beth sy yn y bocs.”

Gafaelodd Sionyn yn y caead a'i godi'n araf. Daliai ei wyneb yn agos iawn ato. Yn sydyn, rhoes y caead lam o'i ddwylo, a neidiodd rhywbeth o'r bocs gan ei daro yn ei drwyn!

“O, nhrwyn i! 'y nhrwyn i!” meddai Sionyn. “Mae rhywbeth wedi 'i frathu i ffwrdd. O! be' wna'i?”

Chwarddai'r plant a'r athro wrth weld Sionyn druan yn dawnsio o gwmpas yr ystafell yn gafael yn ei drwyn. Yna cododd Meistr Cwningen y bocs i fyny i'w ddangos i'r plant. A beth a feddyliech ydoedd? Jac-mewn-bocs! Ac, wrth gwrs, pan agorodd Sionyn y caead neidiodd Jac allan o'r bocs a'i daro yn ei drwyn. Dyna hwyl oedd yn yr ysgol y bore hwnnw. Sionyn, o bawb, wedi ei wneud yn ffŵl Ebrill.

